

Streszczenie

Praca ta opisuje gatunek filmu mówionego. Gatunek ten jest charakterystyczny ponieważ łączy w sobie film animowany i literaturę, przy czym autor filmu mówionego jest jednocześnie animatorem i literatem, co nie jest takie częste.

Wstęp pracy dotyczy poetyki i wykazuje przewodnią rolę słowa w ludzkiej świadomości czyli również w budowaniu i odbiorze dzieł artystycznych.

Pierwsza europejska teoria estetyczna, czyli starogrecka teoria poezji jest zaskakująco aktualna. Posługując się kluczem trzech pojęć: naśladownictwa, iluzji i oczyszczenia, można analizować poetykę nowoczesną.

„Poetyka to sensowność zdań formalnie niedorzecznych”. Chodzi o to, że mowa naturalna, potoczna, dziecinna, dzięki swoim niedoskonościom, paradoksom, regionalizmom itd. potrafi dokonać rzeczy niemożliwej. Gdybym uważnie słuchał, co się do mnie mówi, gdybym przywiązywał wagę do znaczenia słów i usłyszałbym, np. że „*Kamienie mają smak zębów*”, musiałbym to uznać za przejęzyczenie. Jednak doceniam treść tego przejęzyczenia i rozumiem sens tego bezsensu. Przejęzyczenie wyczuwamy „z kontekstu”. Ale w kontekście czego mam je tutaj wyczuwać? Chyba w kontekście wszystkiego. Zjawisko rozumienia rzeczy „w kontekście wszystkiego” ma związek z intuicją. Wyimaginowany poeta idealny ma bezpośrednie połączenia między każdym a każdym ośrodkiem mózgowym. Potrafi skojarzyć każde wzruszenie z każdym, w mgnieniu oka, w błysku intuicji. Zdanie poetyckie jest synestetyczne, może łączyć wrażenia wszystkich zmysłów. Mówimy na przykład: „*mam motyle w brzuchu*”. Gdyby ktoś rzeczywiście był przekonany, że ma motyle w brzuchu, byłoby to urojenie. Metafora wyrażona w słowach jest urojeniem ograniczonym co do zaangażowanych zmysłów. Prawdziwe urojenie jest to metafora odbierana wszystkimi zmysłami. Myślenie poetyckie zawsze posiada wymiar lekko urojeniowy i dlatego narzędziem do badania myślenia poetyckiego jest w tej pracy wiedza o mechanizmach schizofrenii.

Pierwsza część pracy omawia pojęcia podstawowe, których znajomość jest konieczna dla analizy *Filmów mówionych*. Pojęcia te są:

- Podmiot liryczny

Mówiąc o „podmiocie lirycznym”, oddaliśmy się od kwestii społecznych i zastanawiamy się nad językiem w abstrakcyjnym sensie. Podmiot liryczny to domyślna albo urojona osoba odpowiedzialna za gramatykę jakiejś konstrukcji językowej.

- Godła

Są to święte znaki, przedmioty, słowa, obrazy, które są konkretne i skończone, ale dla artysty stają się oknami na cały świat. Są jak ołtarze będące siedzibami jakichś wielkich mitów. Godła są głównymi filarami w budowie dzieł.

- Wzruszenie

Jest to najważniejszy stan emocjonalny dotyczący dzieła sztuki. Towarzyszy zarówno tworzeniu, jak i oglądaniu dzieła. Wzruszenie w kontakcie z dziełem jest tym, czym upojenie w kontakcie z winem.

- Wzniosłość

Jest to straszne piękno, czyli synteza przeżycia estetycznego.

Druga część pracy omawia cykl sześciu *Filmów mówionych*.

Słowa, które słyszymy w *Filmie mówionym 1* mają charakter przedliteracki. Są raczej przepoczwarzonym oddechem, pomrukiwaniem, niż treścią przekładalną na pismo. Słuchaczowi wydaje się, że głos, który słyszy w filmie nie należy do człowieka czytającego z kartki. Zdaje się, że to nie jest lektor, tylko raczej komentator na żywo. Dlatego to nie jest „film czytany”, tylko „film mówiony”. Ale te pomyłki, westchnienia, zająknięcia, są zapisane i odegrane przed mikrofonem. Dlatego możemy tu mówić o „literaturze konkretnej” czyli o utworze złożonym nie z abstrakcyjnych słów, tylko z realnych dźwięków, które wydobywają się z ust człowieka. Trzecia część pracy omawia dyptyk filmowy *Analiza wzruszeń i rozdrażnień*.

Utwory te wpisują się w tradycję polskiej literatury powojennej o odcieniu romantycznym. Tadeusz Konwicki pisał w *Kronice wypadków miłosnych*: „Nie ma już krainy mego dzieciństwa. Ona drzemie jeszcze we mnie i razem ze mną rozsypie się w proch”. Słowa z *Analizy wzruszeń 1*: „Mam nadzieję, że umrę zanim się zacznie rozbiórka wielkiej płyty. Albo jeszcze gorzej; dorabianie wieżyczek arabskoruskich” mają podobny wydźwięk, jednak nieco bardziej związany z aktualną sytuacją geopolityczną.